

ZASADY PRACY Z DZIECKIEM AUTYSTYCZNYM.

Autyzm jest całościowym zaburzeniem rozwojowym i jednym z najczęściej diagnozowanych zaburzeń na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat. Według międzynarodowej ekspert w dziedzinie autyzmu, Hildea De Clercq *autyzm jest zaburzeniem niewidocznym. Nie da się dostrzec go w wyglądzie osoby, która się z nim boryka. (...) autyzm brutalnie ingeruje od wewnątrz w osobowość człowieka.*

W związku z tym, iż autyzm jest niezauważalny gołym okiem i trudny do prawidłowego zdiagnozowania, wprowadzono symptomy na podstawie, których będzie wykrywany. Jednak diagnostyka na podstawie Amerykańskiego Towarzystwa Psychiatrycznego (APA) lub Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) i wymienionych przez nich symptomów nie daje nam pewności w prawidłowym zdiagnozowaniu tego zaburzenia. Obecnie, specjaliści z wielu krajów stale pracują nad ustaleniem kryteriów diagnostycznych, które umożliwią skuteczniejsze rozpoznawanie autyzmu i precyzyjniejsze odróżnianie go od innych zaburzeń. W związku z tym, że kryteria diagnostyczne mogą się zmienić, to jednak miejmy na uwadze, że każde dziecko z zaburzeniami rozwoju ma prawo do wczesnej i profesjonalnej diagnozy. Niezwykle istotna jest by zaburzenie zostało wykryte możliwie szybko i zostało prawidłowo zdiagnozowane, bo dopiero na jej podstawie można zaplanować odpowiednie działania terapeutyczne. Dopiero suma tych wszystkich czynników może prowadzić do przekonania, iż podjęte działania terapeutyczne mogą przynieść oczekiwane rezultaty.

W oczekiwaniu na najnowsze badania i pełniejsze wskazówki dotyczące diagnozowania spektrum autyzmu powinniśmy skoncentrować się na poznaniu najważniejszych zasad pracy z takim dzieckiem. Należy mieć na uwadze, że praca z dzieckiem autystycznym nie jest łatwa i wymaga od nauczyciela, czy terapeuty ogromu wiedzy teoretycznej, wielu umiejętności praktycznych i kreatywności. Bardzo istotne jest, by koncentrować się głównie na ustalonych podstawowych zasadach, które są niezienne, dają pożądane efekty i są bardzo praktyczne w pracy terapeuty.

1. Tworzenie przyjaznego otoczenia.

Dzieci autystyczne często postrzegają swoje środowisko jako miejsce chaosu, stałych bodźców, które mogą pobudzać lub stresować. Potwierdzeniem tego są słowa Donny Williams autystki, która pisze *(...) głównym problemem było nie tylko to, że nie rozumiem świata, ale także to, że nie potrafię go znaleźć.* W związku z tym powinniśmy sprawić, by najbliższe otoczenie było przyjazne i pozwalało dziecku czuć się bezpiecznie i swobodnie. Przede wszystkim należy wyeliminować wszystkie elementy rozprasające: kolorowe

dekoracje, rozpraszające kolory czy zbyt jasne oświetlenie, zabawki, a przede wszystkim zadbać o ład i porządek. Ważne jest także, aby z żadnej strony nie dochodził niepożądany dźwięk, który negatywnie wpłynie na zachowanie dziecka i spowoduje rozproszenie. Powinniśmy zadbać o indywidualną przestrzeń dla dziecka, miejsce, gdzie w skupieniu i ciszy będzie mógł wykonać zadanie. Aby praca przebiegała owocnie, musimy nauczyć się patrzeć na świat oczami autysty, aby zrozumieć jego problem.

Omawiając ten temat warto zaznaczyć, że bardzo ważna jest spójność działań i zasad wprowadzonych wzmocnień pozytywnych oraz sposobów traktowania dziecka zarówno w szkole jak i w domu. Współdziałanie wszystkich środowisk i osób, z którymi dziecko funkcjonuje jest niezbędne przy prawidłowym funkcjonowaniu.

2. Plan dnia

Plan dnia jest to zestaw wskazówek w postaci obrazków, który odsyła dziecko do czynności, które powinno wykonać. Musi być dostosowany do wieku dziecka i jego poziomu funkcjonowania. Mogą to być czynności samoobsługowe, edukacyjne czy sposoby na spędzenie czasu wolnego. Ważne, aby w planie dnia znalazły się wskazówki dotyczące inicjowania interakcji społecznych. Z czasem warto wprowadzać naukę samodzielnego wybierania zadań jak i ulubionych czynności, tak, aby dziecko uczestniczyło w planowaniu działań. Musimy pamiętać, aby każdego dnia zapoznać dziecko z planem i odwołać się do niego w przypadku zmiany aktywności ze szczególnym zwróceniem uwagi na tę zmianę.

Należy też pamiętać, aby wyraźnie zaznaczyć, podkreślić koniec zabawy, aktywności lub zmianę rutynowych działań, po to, aby nie wzbudzać u dziecka niepokoju.

3. Czas wolny i jego organizacja.

Należy wziąć pod uwagę, że dzieci autystyczne mają duże trudności z nawiązywaniem kontaktów społecznych i wchodzeniem w interakcje z innymi oraz np. z zabawą symboliczną. Stawia to przed osobą dorosłą duże wymagania, wiele zaangażowania i umiejętności współdziałania podczas organizacji czasu wolnego. Pomimo tego, można dzieci autystyczne nauczyć chęci zabawy i umiejętności do tego potrzebnych, co w przyszłości może zaowocować umiejętnością poradzenia sobie, np. podczas przerw w pracy.

4. Informowanie o zmianach.

Bardzo ważnym jest fakt, że osoby autystyczne żyją i funkcjonują w stałych ramach, nieustannej rutynie i w takim systemie funkcjonowania czują się najpewniej i najbezpieczniej. Wprowadzanie jakichkolwiek zmian należy przeprowadzać w sposób niezaburzający tego swoistego systemu. Przede wszystkim należy z odpowiednim wyprzedzeniem poinformować

taką osobę o możliwości zmian takich jak, np. wcześniejszy odbiór przez rodzica, zmiana nauczyciela czy zmiana aktywności.

5. Radzenie sobie w sytuacji trudnej.

Sytuacje trudne mogą być spowodowane różnymi czynnikami występującymi w otoczeniu, np. nagła zmiana kierunku chodzenia terapeuty, chęć zwrócenia na siebie uwagi itp. W takich momentach, kiedy dziecku towarzyszy złość, frustracja itp. powinno się zadbać o odizolowanie dziecka od reszty grupy, tak, aby miał czas na wyciszenie się. Należy stworzyć bezpieczne miejsce, w którym będzie mógł się uspokoić i wyciszyć.

6. Komunikacja.

W komunikacji z dzieckiem autystycznym bardzo ważne jest posługiwanie się prostym, jednoznacznym językiem. Polecenia do zadań powinny być krótkie, ale czytelne. Należy się stale upewniać, czy dziecko zrozumiało polecenie i wie jak wykonać zadanie. Zdarza się, że dziecko będzie wymagało powtórzenia polecenia i indywidualnego wytłumaczenia danej kwestii.

W komunikacji możemy stosować różne formy łącząc je ze sobą. Aby rozwijać zdolności różnorodnego przyswajania treści i sposobu kierowania przekazem np. w pracy z dzieckiem potrafiącym czytać, tekst pisany możemy zastąpić obrazkami. Należy unikać nagłego przechodzenia od przekazu informacji za pomocą przedmiotów do obrazków i od obrazków do wyrazów, aby nie wzbudzić u dziecka zachowań niepożądanych.

7. Sposób prowadzenia zajęć.

Prowadzenie zajęć powinno mieć formę atrakcyjną, a metody dostosowane do rozwoju i możliwości dziecka. Ważne jest, aby praca podczas zajęć ukierunkowana była na konkretne zainteresowania dziecka. W pracy z dzieckiem autystycznym niezwykle istotne jest zastosowanie pomocy wizualnych, które sprawiają, że świat dziecka robi się bardziej uporządkowany. Dodatkowo ograniczają one sytuacje stresowe, rozwijają poczucie niezależności i poprawiają samoocenę dziecka. Większość pomocy edukacyjnych powinna być wielokrotnego użytku, tak, aby dziecko mogło do nich się przyzwyczaić, zapamiętać i z większą pewnością po nie sięgać, aż opanuje umiejętność.

8. Motywacja i wzmocnienia pozytywne.

U dzieci autystycznych osiągnięcie sukcesu w postaci wykonaniu jakiegoś działania, aktywności możliwe będzie wtedy, kiedy przygotujemy indywidualizowany system motywacyjny i właściwie będziemy go stosować. Wzmocnieniem może być smakołyk, pochwała konkretnego zachowania, ulubiona aktywność. Możemy także zastosować żetonowy system wzmocnień, ale to już w dalszej części terapii, gdyż początkowo dziecko nie

ma świadomości czym są żetony i do czego służą. Dlatego należy mieć bogaty zasób metod, technik i doświadczeń, by indywidualnie dostosować to do upodobań małego pacjenta.

9. Dziecko autystyczne a rówieśnicy.

Ważne jest, aby już od najmłodszych lat uczyć dzieci i uwrażliwiać je na potrzeby dzieci autystycznych. Dzięki rozsądnemu i świadomemu prowadzeniu grup, w których znajdują się dzieci autystyczne, można wyciągnąć mnóstwo korzyści wszystkich.

Dzieci zdrowe poznają odmienności, uwrażliwiają się na schorzenia, swoich kolegów i koleżanek. Dzięki temu uczą się tolerancji współpracy i zrozumienia, że osoby o specjalnych potrzebach edukacyjnych są wśród nas, ale przy odpowiednim podejściu można wspólnie działać, pracować i bawić się.

Dzieci autystyczne funkcjonując między rówieśnikami, mają możliwość zetknąć się z realnym funkcjonowaniem, pełnym pozytywów ale i bodźców negatywnych. Pozwala to uniknąć zupełnej izolacji i zamknięcia się całkowicie we własnym świecie. Z jednej strony wprowadzamy takie dziecko w środowisko, w którym narażone jest na mnóstwo niepożądanych zachowań i sytuacji, które mogą prowadzić do negatywnych reakcji, a z drugiej koniecznym jest zdejmowanie parasola ochronnego, by przygotowywać takie dziecko do „normalnego” funkcjonowania w przyszłości. Obserwowanie zachowania dziecka z autyzmem pomiędzy rówieśnikami jest również kapitalnym polem diagnostycznym dla terapeuty. To tu przy niewymuszonych i spontanicznych sytuacjach, można obserwować konkretne reakcje, co pomaga w poznaniu szerokiego spektrum aspektów schorzenia. Im większa wiedza w tym zakresie, tym trafniejsza, a dzięki temu skuteczniejsza terapia.

Bibliografia:

1. A. Budzińska „Skuteczna terapia dziecka z autyzmem. Praktyczny poradnik dla terapeutów i rodziców”, Wyd. GWP, Sopot 2020
2. Hilde De Clercq „Autyzm od wewnątrz”, Wyd. Fraszka Edukacyjna, Otwock 2019
3. J. Chromik-Kovacs, I. Banaszczyk „Jak pracować z dzieckiem z zespołem Aspergera w domu i szkole. Poradnik dla rodziców i nauczycieli”, Wyd. Harmonia, Gdańsk 2019
4. E. Pisula „Autyzm- przyczyny, symptomy, terapia”, Wyd. Harmonia, Gdańsk 2018
5. Strona internetowa: <http://autystyczni.pl/zasady-pracy-z-uczniem-autystycznym>
(dostęp dn.03.11.2020)